

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА

ДЕРЕКА ТЕТЯНА ГРИГОРІВНА

УДК 37.013:796 (043.3)

**АКМЕОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий консультант: доктор педагогічних наук, професор,
академік НАПН України
Сисоєва Світлана Олександрівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
завідувач науково-дослідної лабораторії освітології,
м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Дубасенюк Олександра Антонівна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри педагогіки, м. Житомир;

доктор педагогічних наук, професор
Десятов Тимофій Михайлович,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
директор Навчально-наукового інституту педагогічної
освіти, соціальної роботи і мистецтва, м. Черкаси;

доктор педагогічних наук, професор
Клопов Роман Вікторович,
Запорізький національний університет,
професор кафедри фізичної культури і спорту,
м. Запоріжжя.

Захист відбудеться 28 лютого 2017 року об 11 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212 м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б).

Автореферат розіслано 27 січня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Здоров'я нації є головним критерієм ефективності функціонування всіх сфер діяльності сучасного суспільства, показником розвитку держави. Водночас трансформаційні процеси, що відбуваються в Україні, крім позитивних зрушень, позначаються й негативними явищами в життєдіяльності людей – зниженням тривалості та якості життя, зростанням кількості неінфекційних хронічних захворювань, втратою орієнтирів на здоровий спосіб життя, байдужістю дітей, молоді та дорослих до власного здоров'я та фізичної культури, скороченням рухової активності. Тому, професійна підготовка фахівців фізичного виховання набуває сьогодні особливого значення, оскільки впливає на фізичне оновлення і розвиток суспільства.

Професійна підготовка фахівців фізичного виховання все більше спрямовується на досягнення високої професійної кваліфікації, здатності до неперервного розвитку, відповідності сучасним вимогам щодо кадрового забезпечення галузі. Провідними сутнісними характеристиками професійної підготовки сучасних фахівців фізичного виховання є ціннісне ставлення до здоров'я громадян, необхідність реалізації державної стратегії розвитку системи фізичного виховання молоді, формування відповідального ставлення до власного здоров'я, до здорового способу життя, створення умов для повноцінного фізичного та духовного розвитку.

Сучасний рівень швидкого накопичування знань, вимоги до компетентності фахівців фізичного виховання зумовлюють необхідність розглядати професійну підготовку як цілісний неперервний процес, що передбачає не тільки навчання у вищих навчальних закладах, а й самоосвіту та подальше самовдосконалення, цілеспрямований рух до професійного й особистісного акме.

Проблема професійного становлення та розвитку особистості, її самовдосконалення є провідною для такої галузі науки, як акмеологія. Саме тому, в умовах зростання конкурентності на сучасному ринку праці, професійна підготовка фахівців фізичного виховання повинна спрямовуватися на формування, розвиток та реалізацію індивідуальних акме-якостей, стимулювати та сприяти досягненню найвищого ступеня професійного та особистісного акме.

Концептуальні положення щодо професійної підготовки фахівців фізичного виховання з вищою освітою, які дозволяють переосмислити цінності фізичної культури та функції фізичного виховання, базуються на положеннях Конституції України (1996, остання чинна редакція 2016), Законів України «Про освіту» (1991; №1060-ХІІ, зі змінами від 11 червня 2008), «Про вищу освіту» (2014), Указу Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Галузевої концепції розвитку неперервної педагогічної

освіти (2013), Указу Президента України «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту» (2005), Закону України «Про фізичну культуру і спорт» (2011).

Українськими науковцями завжди приділялась належна увага дослідженню професійної підготовки майбутніх фахівців, зокрема таким її аспектам: філософія освіти (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, В. О. Огнев'юк), неперервна професійна освіта (С. У. Гончаренко, С. О. Сисоєва), дидактичні засади професійної підготовки фахівців з вищою освітою (А. М. Алексюк, В. І. Бондар), застосування педагогічних технологій у вищій школі (П. М. Гусак, Л. П. Максимова); порівняльно-педагогічні дослідження неперервної освіти (Т. М. Десятов, Т. Є. Кристопчук, Т. С. Кошманова, О. В. Матвієнко).

Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розглянуто в працях вітчизняних науковців за такими напрямками: формування готовності фахівців до професійної діяльності (М. В. Дутчак, О. М. Носко, В. Г. Савченко, Б. М. Шиян); теоретико-методологічні засади фізичного виховання як педагогічного процесу (О. С. Куц, Л. П. Сущенко), зокрема спрямованого на формування здоров'я дітей дошкільного віку (Е. С. Вільчковський, Н. Є. Пангелова), учнівської (Н. Ф. Денисенко, Т. Ю. Круцевич, Н. В. Москаленко) та студентської молоді (О. Д. Дубогай, І. М. Медведєва, Є. Н. Приступа); професійна підготовка фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах (О. Ю. Ажиппо, Р. В. Клопов, А. П. Конох, О. В. Тимошенко); загальна теорія підготовки спортсменів (Г. М. Арзютов, О. Ц. Демінський, С. С. Єрмаков, В. М. Платонов, Ю. М. Шкрєбтій); філософія спорту (С. Н. Бубка, М. М. Булатова).

Проблема професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури досліджувалася українськими науковцями у таких аспектах: застосування у професійній діяльності інформаційних технологій (Г. Р. Генсерук), тренінгів (І. В. Панасюк); готовність до викладання основ безпеки життєдіяльності (Г. Д. Кондрацька), валеологічного самовдосконалення (В. А. Коробейнік), фізкультурно-оздоровчої діяльності (Н. Г. Денисенко, А. В. Заїкін, Л. І. Іванова), позакласної виховної роботи з учнями (Л. П. Ареф'єва, С. О. Ігнатенко, О. А. Стасенко); розв'язання педагогічних ситуацій (Р. П. Карпюк); профільне навчання у старшій школі (О. В. Котова); формування педагогічної майстерності (В. М. Папуча), зокрема культури професійної самореалізації (В. М. Мазін); психологічної готовності до педагогічної діяльності (М. М. Кужель); аксіологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання (Л. О. Демінська).

Розвиток акмеології як наукової галузі досліджували такі вітчизняні вчені: В. М. Гладкова, О. А. Дубасенюк, С. С. Пальчевський. Акмеологічно спрямована професійна підготовка у наукових працях дослідників розглядалася у таких

аспектах: професійна акмеологія (В. В. Желанова, С. О. Караман, А. М. Крамаренко, С. М. Мартиненко); акмеологія вищої освіти (О. В. Плахотнік), професійно-педагогічна самореалізація майбутнього вчителя на засадах акмеології (Л. С. Рибалко); акмеологічний підхід у теорії й практиці вищої педагогічної освіти (В. М. Вакуленко); акмеологічний ресурс андрагогічної моделі навчання (Л. Б. Лук'янова); акмеологічний підхід до визначення сутності обдарованості (О. Є. Антонова); концептуальні засади формування професійно мобільного вчителя (Р. М. Пріма), мотивації майбутніх педагогів до навчання у виші (О. М. Галус); підготовки магістрів до інноваційної діяльності (С. С. Вітвицька).

Професійна підготовка майбутніх фахівців ґрунтовно досліджувалися у працях зарубіжних дослідників (Ch. Bucher, K. Buchta, H. Grabowski, Z. Jaworski, D. Wuest), зокрема російських (А. Г. Барабанов, Є. П. Каргаполов, О. В. Петунін, В. В. Приходько, В. В. Фідельський, Г. А. Шашкін).

Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту зарубіжні науковці досліджували в таких аспектах: теоретичні та методичні засади фізичного виховання (В. К. Бальсевич, Л. П. Матвеев, В. Б. Коренберг, В. І. Столяров, В. О. Таймазов); педагогіка фізичного виховання та спорту (Б. О. Ашмарін, Ю. Д. Железняк, Л. К. Зав'ялов); використання здоров'язбережувальних технологій у професійній діяльності фахівців (В. В. Белоусова, Н. Ж. Булгакова, О. О. Горелов, І. М. Решетень, О. Г. Румба); біомеханіка навчання руховим діям у фізичному вихованні та спорті (І. І. Аліханов, Д. Д. Донской, В. М. Заціорський, В. І. Лях) медикобіологічні аспекти фізичного виховання і спорту (М. І. Волков, Я. М. Коц, М. М. Яковлев).

Питання професійної акмеології вивчалися зарубіжними вченими за такими напрямками: соціальна акмеологія (А. І. Ляшенко, Г. П. Філіпова); військова акмеологія (В. Г. Михайловський, Л. Г. Лаптев, В. В. Новіков); медична акмеологія (В. П. Андронов, А. Г. Васюк, Т. В. Карасьова, С. Н. Толстов); акмеологія управління (А. О. Деркач, В. Г. Зазикін); креативна акмеологія (Н. Ф. Вишнякова, А. О. Деркач, К. Є. Перепьолкіна); синергетична акмеологія (В. П. Бранський, О. В. Вознюк, С. Д. Пожарський); корекційна акмеологія (Н. Є. Завацька); характерологічна акмеологія (А. А. Філозоп); етнологічна акмеологія (В. П. Бранський); педагогічна акмеологія (О. О. Бодальов, А. О. Деркач, В. Н. Тарасова); шкільна акмеологія (В. М. Максимова).

Основи педагогічної акмеології було закладено російською дослідницею Н. В. Кузьміною.

Акмеологічно спрямована професійна підготовка фахівців фізичного виховання досліджувалася зарубіжними вченими, зокрема такі її аспекти: практичне використання професійної акмеології (Г. І. Хозяїнов, О. Л. Жукова); психолого-

акмеологічні проблеми поліпрофесіоналізму особистості (А. В. Посохова); професійно-педагогічна культура як основа акмеологічного становлення спортивного педагога (Л. В. Абдаліна, Є. В. Бистрицька, Л. Є. Варфоломєєва, К. Г. Сайганова); сутність, структура та зміст акмеологічної компетентності майбутнього вчителя (Д. М. Кошман); теоретичні та прикладні засади акмеології спортивних досягнень (Ю. Ф. Курамшин); акмеологічний аналіз спортивної індивідуальності (І. А. Юров).

Водночас теоретичний аналіз наукових праць засвідчив, що неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології ще не стала предметом окремого цілісного наукового дослідження, зокрема не вивчалися структура акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, критерії її сформованості, концептуальні положення, моделі та організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки таких фахівців.

Актуальність дослідження обраної проблеми підсилюється також наявною низкою суперечностей між:

- необхідністю модернізації системи фізкультурної освіти у напрямі забезпечення високого рівня професійної підготовки і здатності до професійного розвитку фахівців фізичного виховання упродовж життя та її реальним станом;

- наявною мотивацією фахівця фізичного виховання до професійного й особистісного розвитку та недостатнім рівнем його підготовки до навчання, саморозвитку і самовдосконалення упродовж життя;

- сучасними вимогами щодо акмеологічного розвитку фахівців, формування у них здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя в процесі неперервної професійної підготовки, та відсутністю організаційно-методичного забезпечення неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології;

- потребою застосування акмеологічно спрямованих форм і методів навчання фахівців фізичного виховання та недостатньою розробленістю змістово-процесуальної складової цього процесу.

Враховуючи соціальну значущість забезпечення фізичного і духовного здоров'я молодого покоління, пов'язану з цим актуальність неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, недостатню теоретичну розробленість проблеми та її практичне упровадження, темою дисертаційного дослідження обрано: **«Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідницької роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та

методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» (РК № 0110U006274) на 2011-2015 pp.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 13, від 17 грудня 2015 року) та узгоджена Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 32, від 26 січня 2016 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах.

Предмет дослідження – неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Мета дослідження – на основі цілісного наукового аналізу професійної підготовки та професійної діяльності фахівців фізичного виховання у вищих навчальних закладах обґрунтувати акмеологічні засади неперервної професійної підготовки (на початковому, першому (бакалаврському), другому (магістерському) рівнях вищої освіти) фахівців фізичного виховання.

Відповідно до об'єкта, предмета й мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Вивчити стан дослідження проблеми у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів в Україні та за кордоном.
2. Проаналізувати базові поняття дослідження.
3. Здійснити історико-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців фізичного виховання в акмеологічному вимірі.
4. Визначити структуру акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання та критерії її сформованості.
5. Обґрунтувати концепцію неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.
6. Розробити та експериментально перевірити модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.
7. Обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити організаційно-методичні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.
8. Розробити варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Гіпотеза дослідження полягає у тому, що неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології набуває ефективності, якщо вона здійснюється відповідно до обґрунтованих концепції, моделі та організаційно-методичних засад (зміст, форми, методи), спрямованих на послідовне формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання на початковому, бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти зі зміною пріоритетів у

розвитку її компонентів, що забезпечує здатність фахівця до навчання, професійного й особистісного саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя.

Загальну гіпотезу конкретизовано у *часткових гіпотезах*. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології набуває ефективності, якщо:

- така підготовка концептуально ґрунтується на базових положеннях професійної акмеології, зокрема педагогічної, з урахуванням специфіки діяльності фахівців фізичного виховання;

- зміст навчальних дисциплін професійного й практичного циклу неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання для всіх рівнів вищої освіти (початкового, бакалаврського, магістерського) збагачується акмеологічно спрямованою складовою;

- у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології формуються професійно значущі та особистісні акме-якості, які забезпечують здатність до навчання, саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки: сучасної філософії освіти (В. П. Андрущенко, В. Г. Кремень, В. О. Огнев'юк), зокрема філософії фізичної культури і спорту (С. Н. Бубка, М. М. Булатова); неперервної професійної освіти (С. У. Гончаренко, Т. М. Десятов, С. О. Сисоєва); теорії педагогічної освіти (М. Б. Євтух, В. І. Луговий); професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі (В. І. Бобрицька, Т. І. Коваль, М. Г. Чобітько, Я. В. Цехмістер), зокрема на засадах компетентнісного підходу (Л. Л. Хоружа); педагогічної діяльності викладача вищої школи (Н. В. Гузій); професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (О. Ю. Ажиппо, Г. М. Арзютов, О. Ц. Демінський, В. М. Платонов, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенко, Ю. М. Шкрєбтій), зокрема із застосуванням інформаційних технологій (Р. В. Клопов), здоров'язберезувальних технологій (Т. Ю. Круцевич, Є. Н. Приступа), на засадах компетентнісного підходу (О. Ю. Анастасова, С. В. Гаркуша, В. М. Єфімова, М. О. Носко), культурологічного (Б. М. Шиян, А. В. Цьось), аксіологічного підходів (Л. О. Демінська); професійної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту за кордоном (Р. П. Карпюк, М. Є. Кутєпов, І. Г. Максименко); професійної акмеології (Л. В. Абдаліна, В. М. Вакуленко, О. Є. Гречаник, В. М. Гладкова, В. Г. Зазикін, С. Д. Пожарський), зокрема педагогічної акмеології (О. О. Бодальов, А. О. Деркач, О. А. Дубасенюк, Н. В. Кузьміна), акмеології фізичного виховання та спорту (Л. Є. Варфоломєєва, А. І. Юров); акмеологічної концепції розвитку професіонала (К. О. Абульханова, О. О. Бодальов, Г. С. Данилова, С. С. Пальчевський, Ю. В. Сенягін); проектування акмеологічного середовища (А. О. Деркач, І. О. Соловйов).

Методологічна основа дослідження визначена на філософському, загальнонауковому, конкретнонауковому і технологічному рівнях. На *філософському рівні* – положення філософії щодо розвитку, самореалізації, самовдосконалення особистості; єдності теорії та практики свідомої активності людини як суб'єкта пізнавальної діяльності; цінності досягнення особистісного і професійного акме. На рівні *загальнонаукової методології* – концептуальні положення неперервної освіти в умовах світових тенденцій глобалізації та інтеграції; загальнопедагогічні принципи професійної підготовки; акмеологічний, комплексний, системний, компетентнісний, антропологічний, аксіологічний, екзистенційний та діяльнісний підходи дослідження професійної підготовки; акмеологічні підходи підготовки фахівця. На рівні *конкретнонаукової методології* – принципи неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; положення теорії фізичного виховання та теорії і методики професійної підготовки фахівця фізичного виховання; принципи формування змісту неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. На *технологічному рівні* – система методів дослідження акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; технології реалізації організаційно-методичних засад формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології; методи дослідження та оцінювання рівня сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Провідна ідея **концепції дослідження** базується на положенні: індивідуальні, особистісні, суб'єктно-діяльнісні та професійні якості людини в межах акмеологічного підходу вивчаються в єдності взаємозв'язків, взаємозумовленостей для забезпечення спрямування фахівця на досягнення професійного й особистісного акме. Неперервну професійну підготовку фахівців фізичного виховання на засадах акмеології необхідно досліджувати як міждисциплінарну проблему із застосуванням інтегрованої сукупності акмеологічного, комплексного, системного, компетентнісного, антропологічного, аксіологічного, екзистенційного та діяльнісного підходів, спрямовану на формування у них акмеологічної компетентності, що забезпечує здатність до навчання, саморозвиток та самовдосконалення впродовж життя.

Системоутворювальним у дослідженні є акмеологічний підхід, сутність якого полягає у вивченні індивідуальних, особистісних та суб'єктно-діяльнісних характеристик фахівця в єдності всіх взаємозв'язків задля досягнення професійного й особистісного акме та самореалізації.

Комплексний підхід у дослідженні акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання було використано для

визначення динамічних змін у розвитку акме-якостей особистості фахівця, що дозволяє визначити рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівця та перспективу інтеграції рівнів його внутрішньої організації як особистості, індивідуальності та суб'єкта.

Системний підхід використовувався для формування основних концептуальних положень та створення структурної моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, що дозволив розглянути професійну підготовку таких фахівців як складову неперервної професійної освіти, що забезпечує фахову підготовленість, єдність і цілісність її складових.

Компетентнісний підхід використовувався для обґрунтування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання та її складових (акме-мотиваційної, когнітивно-акмеологічної, акмеологічно-діяльнісної, акмеологічних якостей особистості). Компетентнісний підхід уможливив розгляд процесу формування акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання як такого, що забезпечує їхню здатність до ефективної професійної діяльності та закладає основи професійного та особистісного акме-розвитку.

Антропологічний підхід використовувався у теоретичному аналізі для вивчення людини як біосоціальної істоти, яка взаємодіє з природою та суспільством за певними нормами, цінностями, традиціями, правилами, розвивається у культурному середовищі; для дослідження самооцінки, унікальності та неповторності особистості, здатної до саморозвитку та самовдосконалення.

Аксіологічний підхід дав змогу здійснити аналіз професійних та педагогічних цінностей фахівців фізичного виховання; визначити зміст акме-мотиваційного компоненту акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, що забезпечує формування ціннісних орієнтацій фахівців у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Екзистенційний підхід сприяв формуванню «Я-концепції» розвитку професіонала та акме-якостей особистості фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Діяльнісний підхід використовувався для аналізу компонентів професійної діяльності фахівця фізичного виховання та виокремлення його професійно-педагогічних функцій; дослідження організації професійної підготовки фахівців фізичного виховання за умови неперервності, наявності технології реалізації концепції та критеріїв ефективності професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Методи дослідження. Для досягнення мети, розв'язання означених завдань та перевірки гіпотези було використано комплекс загальнонаукових методів: *теоретичних* – історико-педагогічний аналіз для дослідження професійної

підготовки фахівців фізичного виховання в акмеологічному вимірі; метод концептуально-порівняльного аналізу теоретичних підходів для визначення й обґрунтування концепції неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; ретроспективний аналіз, конкретизація, узагальнення для формування наукового тезаурусу дослідження; теоретичний аналіз, синтез, систематизація джерел для формування наукового апарату, формування базових понять та визначення основних напрямів дослідження проблеми акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; структурно-системний аналіз для розробки моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання та аналізу результатів її упровадження у практичну діяльність; комплексний аналіз змісту, форм і методів неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології для розробки організаційно-методичних засад акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки; метод узагальнення та систематизації для формування висновків при з'ясуванні теоретичних і методичних засад акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; *емпіричних* – порівняльний педагогічний експеримент для упровадження та визначення ефективності неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, для обґрунтування варіативних моделей неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; методи анкетування, педагогічного тестування, педагогічного спостереження, самоспостереження, статистичні методи аналізу одержаних даних для вивчення стану досліджуваної проблеми у практичній діяльності вищих навчальних закладів; *математичної статистики* для кількісної та якісної обробки результатів педагогічного експерименту: метод середніх величин, t-критерій Стьюдента, кореляційний, факторний та кластерний аналізи отриманих даних; відображення результатів експерименту у графічних формах і таблицях.

Експериментальна база дослідження: Університетський коледж та факультет здоров'я, фізичного виховання і спорту Київського університету імені Бориса Грінченка; Національний університет фізичного виховання і спорту України; Інститут фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова; Львівський державний університет фізичної культури; факультет фізичного виховання Донбаського педагогічного університету (м. Слов'янськ), Інститут фізичної культури Сумського педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Сумський класичний університет; факультет фізичної культури та спорту Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. У проведенні педагогічного експерименту взяли участь 1253 студенти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання розглянуто на засадах акмеології в контексті забезпечення неперервності професійного становлення та розвитку фахівця на початковому, першому (бакалаврському), другому (магістерському) рівнях вищої освіти, формуванні у нього здатності до навчання, саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя засобами акмеологічно спрямованих змісту, форм та методів підготовки; виокремлено етапи розвитку акмеології на теренах України (20-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.), а саме: фундаментальний (1928 – 1950 рр.), синергетично-технологічний (1951 – 1966 рр.), професійно-прикладний (1967 – 1984 рр.), академічно-науковий (1985 – липень 1991 рр.), креативно-інтегративний (з серпня 1991– до сьогодні); обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (компоненти: акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний, акме-якості особистості) та критерії її сформованості (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний); розроблено концепцію та модель (складові: цільова, теоретико-методологічна, змістово-процесуальна, критеріально-результативна) неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; експериментально доведено взаємозв'язки показників компонентів акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (акме-мотиваційний і особистісний, особистісний і професійний, емоційний і психологічний, когнітивно-акмеологічний і дослідницький); експериментально встановлено кореляційні зв'язки між рівнем сформованості акмеологічної компетентності, її компонентами та їх показниками; здійснено SWOT-аналіз освітнього акмеологічного середовища неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання (сильні та слабкі сторони, загрози та можливості для розвитку); розроблено варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (професійно-мотиваційна, практично-спрямована та спортивно-діяльнісна);

– *удосконалено* навчально-методичне забезпечення професійної підготовки фахівців фізичного виховання; зміст навчальних програм дисциплін професійного та практичного циклів підготовки фахівців фізичного виховання;

– *подальшого розвитку* набули наукові положення щодо неперервної професійної освіти фахівців фізичного виховання; принципи неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; методи і засоби професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Теоретичне значення результатів дослідження полягає в тому, що: класифіковано базові поняття, які складають науковий тезаурус дослідження за трьома групами: поняття, що розкривають сутність та специфіку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; поняття, що стосуються

професійної підготовки фахівців фізичного виховання; поняття, що визначають акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; теоретично узагальнено акмеологічні принципи неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання (вершинності, суб'єктності, діяльності, оптимальності, зворотного зв'язку); теоретично обґрунтовано: поняття «неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології», яке розуміється як послідовний процес формування акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що забезпечує його професійне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя задля досягнення особистісного й професійного акме; поняття «акмеологічна компетентність фахівців фізичного виховання», яке розуміється як інтегрована здатність особистості, що формується у процесі неперервної акмеологічно спрямованої професійної підготовки і відображає здатність фахівця будувати власний саморозвиток із постійним ускладненням завдань та зростанням рівня досягнень задля навчання, саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя, досягнення особистісного й професійного акме; теоретично обґрунтовано компоненти акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний, акме-якості особистості), складові моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (цільова, теоретико-методологічна, змістово-процесуальна, критеріально-результативна), принципи відбору змісту, форм та методів неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології відповідно до рівнів вищої освіти (цілісності, науковості, наступності, єдності, узгодженості, варіативності, відповідності рівням вищої освіти).

Практичне значення одержаних результатів визначається тим, що розроблено та упроваджено: навчально-методичний комплекс із професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, який включатиме навчально-методичне видання «Вступ до спеціальності (II модуль)»; програми курсів «Вступ до спеціальності», «Професійна майстерність», «Психологія фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Акмеологія у фізичному вихованні»; методичні матеріали для проведення практичних занять з навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Професійна майстерність», «Педагогічна майстерність», «Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у вищих навчальних закладах», «Акмеологія у фізичному вихованні»; монографію «Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади», для студентів, викладачів, магістрів, аспірантів, слухачів системи післядипломної освіти.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути використані для розробки навчальних програм, підручників, навчальних та навчально-методичних посібників, навчально-методичних комплексів, методичних рекомендацій для неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання.

Упродовж усього періоду педагогічного експерименту автор особисто брала участь в апробації та практичному впровадженні розроблених акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання, працюючи на посаді завідувача кафедри фізичної культури та спортивної майстерності Київського університету імені Бориса Грінченка.

Результати дослідження **упроваджено** в навчальний процес Київського університету імені Бориса Грінченка, до складу якого входить Університетський коледж (довідка № 172/1-Н від 01.07.2016); Національного університету фізичного виховання і спорту України (довідка від 14.09.2016); Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 2207/01 від 26.09.2016); Львівського державного університету фізичної культури (довідка № 1102 від 05.10.2016); факультету фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 251 від 28.09.2016); Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-16-136 від 06.10.2016); Інституту фізичної культури Сумського педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1591 від 04.10.2016); факультету фізичного виховання Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 62 від 06.10.2016).

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Формування ціннісно-мотиваційного ставлення педагогів до проблеми збереження здоров'я» (м. Київ, 2008 р.), «Сучасні тенденції та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійно-педагогічної підготовки різних верств населення» (м. Київ, 2009 р.), «Фізична культура і здоров'я людини: історія, сьогодення, майбутнє (до 100-річчя першого київського диплома вчителя фізичної культури)» (м. Київ, 2012 р.), «Проблеми физкультурного образования: содержание, направленность, методика, организация» (г. Калининград, 2013 г.), «Kierunki rozwoju fizjoterapii i kosmetologii w aspekcie promocji zdrowia» (Poznań, 2014 г.), «Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення (у циклі Анохінських читань)» (м. Київ, 2014 р., 2015 р.), «Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри» (м. Київ, 2015 р.), «Człowiek – kultura – zdrowie. Profilaktyka zdrowia i zachowania prozdrowotne – konieczność czy wybór?» (Sopot, 2015 г.), «Новая наука: опыт, традиции, инновации» (г. Стерлитамак,

2015 г.), «Шаг в будущее: научный и практический опыт развития, научные гипотезы, новизна и апробация результатов исследований в экономике, управлении проектами, педагогике, праве, истории...» (г. Санкт-Петербург, 2015 г.), «Новая наука: от идеи к результату» (г. Стерлитамак, 2015 г.), «Актуальні проблеми розвитку світової науки» (м. Київ, 2016 р.), «Научно-методологические и социальные аспекты психологии и педагогики» (г. Пермь, 2016 г.), «Актуальные проблемы в современной науке и пути их решения» (г. Москва, 2016 г.), «Проблемы формирования единого научного пространства» (г. Уфа, 2016 г.) «Асоціація з Європейським Союзом: зарубіжний досвід для України» (м. Київ, 2016 р.); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми розвитку світової науки» (м. Київ, 2016 р.), «Развитие науки в XXI веке» (м. Харків, 2016), «Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету» (м. Івано-Франківськ, 2016); «Акмеологія: наука XXI століття» (м. Київ, 2016 р.); на засіданнях циклової комісії фізичного виховання Університетського коледжу і кафедри фізичної культури та спортивної майстерності Київського університету імені Бориса Грінченка (2012 – 2016 рр.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту на тему «Ефективність використання інтервального гіпоксичного тренування у легкоатлетів-бігунів при спортивних навантаженнях анаеробної гліколітичної спрямованості» була захищена у 2002 році. Матеріали та результати кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використано.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 53 публікаціях, з них: 2 монографії, 3 навчальні та навчально-методичних посібники, 1 навчальна програма дисципліни, 24 статті у наукових фахових виданнях, 5 статей у зарубіжних періодичних наукових фахових виданнях; 18 статей в інших журналах та збірниках матеріалів міжнародних, всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 548 сторінок (основна частина – 419 сторінок, додатки на 67 сторінках). Список використаних джерел містить 617 найменувань, зокрема 48 – іноземними мовами, 21 – нормативно-правові джерела. Робота містить 31 таблицю, 48 рисунків в основному тексті та 11 таблиць у додатках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дослідження обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу та методи дослідження, його методологічну й теоретичну основи; подано концепцію дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення дослідження; наведено дані про

апробацію й упровадження результатів дослідження; публікації та структуру й обсяг дисертації.

У першому розділі *«Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання як об'єкт дослідження»* здійснено історико-педагогічний аналіз становлення та розвитку акмеології; охарактеризовано базові поняття дослідження; проаналізовано проблему професійної підготовки фахівців фізичного виховання у педагогічній теорії; подано концепцію дослідження неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

У розділі проаналізовано передумови виникнення акмеологічного знання: від філософії Давнього світу, Давнього Китаю, Індії, Античності, Середньовіччя до філософії Відродження, Нового часу, Просвітництва й Німецької класичної філософії, філософії доби Київської Русі. Показано, що у науковий тезаурус поняття «акмеологія» було введено на початку ХХ ст. Акмеологія розглядається як наука, що вивчає феноменологію, закономірності та механізми здійснення потенціалу людини як виду, індивіда, особистості, суб'єкта діяльності, індивідуальності при досягненні нею найбільш високого рівня розвитку на різних його етапах (Ю. О. Гагін).

У процесі дослідження виокремлено етапи розвитку акмеології на теренах України (20-ті роки ХХ ст. – початок ХХІ ст.): фундаментальний (1928 – 1950 рр.) – визначення поняття «акмеологія» та її місця в системі наук про людину; синергетично-технологічний (1951 – 1966 рр.) – визначення закономірностей та методів досягнення людиною досконалості; професійно-прикладний (1967 – 1984 рр.) – визначення методів дослідження професійного середовища, системи підвищення кваліфікації, досягнення фахівцем професійної майстерності; академічно-науковий (1985 – липень 1991 рр.) – реєстрація в Державному комітеті з науки й техніки СРСР акмеології як галузі науки, створення кафедр акмеології у вищих навчальних закладах, заснування науково-практичного журналу «Акмеологія»; креативно-інтегративний (з серпня 1991 – до сьогодні) – розвиток акмеології у Незалежній Україні, вивчення особливостей формування макро- й мікроакме; шляхів досягнення суспільного, професійного, особистісного акме, заснування першої в Україні громадської організації «Українська академія акмеології» (01.07.2006 р.).

У розділі проаналізовано базові поняття дослідження та класифіковано їх за трьома групами, а саме: поняття, що розкривають сутність та специфіку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання («освіта», «вища освіта», «неперервна освіта», «професійна підготовка»); поняття, що стосуються професійної підготовки фахівців фізичного виховання («культура», «фізична культура», «фізичне виховання», «фізкультурна освіта», «система фізичного виховання»);

поняття, що визначають акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання («акме», «Я-концепція», «акмеограма»).

Неперервна професійна підготовка фахівців розглядається у дисертації як послідовний процес професійного становлення та розвитку фахівця, здатного до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя з метою максимальної особистісної й професійної самореалізації та конкурентоспроможності на вітчизняному й світовому ринку праці.

У дисертації поняття «фізичне виховання» визначається як спеціально організований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на фізичний розвиток, удосконалення функціональних і морфологічних можливостей організму, формування основних життєво важливих рухових навичок, умінь людини засобами фізичних вправ, гігієнічними факторами та силами природи задля зміцнення здоров'я, всебічного розвитку особистості, формування мотивації та потреби у заняттях фізичною культурою.

Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології у дослідженні розглядається як послідовний процес формування акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що забезпечує його професійне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя задля досягнення особистісного й професійного акме.

Теоретичний аналіз обраної проблеми у педагогічній теорії показав, що сучасні дослідження професійної підготовки фахівців фізичного виховання спрямовані на: визначення шляхів оптимізації професійної підготовки фахівців фізичного виховання у педагогічних вищих навчальних закладах (О. В. Тимошенко) та специфіки формування педагогічної майстерності вчителів фізичної культури (Т. Ф. Матвійчук); реалізацію особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (Л. П. Сущенко), дослідження природничонаукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у педагогічному вищому навчальному закладі (П. В. Хоменко); дослідження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності (О. Ю. Анастасова, П. Б. Джуринський), до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи (Є. А. Захаріна); застосування інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців фізичного виховання (Р. В. Клопов); реалізацію професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах аксіології (Л. О. Демінська); професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» (Р. В. Маслюк). Показано, що важливого значення набувають сучасні вимоги до професійного

самовдосконалення фахівця фізичного виховання, що сприяє становленню та розвитку його професіоналізму, максимально стимулює особистісне зростання.

Концепція дослідження акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання ґрунтується на комплексному, акмеологічному, системному, компетентнісному, антропологічному, екзистенційному, аксіологічному та діяльнісному підходах. Системоутворювальним у дослідженні акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання є власне акмеологічний підхід. У дисертації розкрито їх зміст.

У другому розділі «Професійна підготовка фахівців фізичного виховання за кордоном» проаналізовано професійну підготовку фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу; розкрито особливості професійної підготовки фахівців фізичного виховання у Сполучених Штатах Америки; розглянуто професійну підготовку фахівців фізичного виховання у країнах СНД.

Аналіз професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу показав, що в її основу покладено ідею максимального забезпечення високого рейтингу майбутнім фахівцям фізичного виховання на ринку праці, підвищення їхньої конкурентоспроможності. У європейській системі професійної підготовки придатність до професійної діяльності характеризує сукупність знань, умінь, навичок, володіння підходами для вирішення виробничої ситуації, а також здатність і бажання до неперервного удосконалення та професійного розвитку.

Вивчення європейського досвіду дозволило зробити висновок, що освітня траєкторія підготовки фахівців фізичного виховання виражається в послідовності етапів навчання, яку здійснює студент для отримання знань, навичок, компетенцій, та дає можливість поєднувати послідовність формального та неформального навчання. Майбутній фахівець фізичного виховання має право обирати індивідуальну траєкторію навчання, планувати послідовність вивчення навчальних дисциплін, обирати додаткові спеціалізації, графік проходження професійної практики. Комплекс споріднених освітніх програм або програм професійної підготовки фахівців фізичного виховання, що реалізуються у вищих навчальних закладах, полегшують послідовне індивідуальне зростання всередині або між різними сферами професійної діяльності.

Аналіз професійної підготовки фахівців фізичного виховання у США засвідчив, що стандарти акредитації підготовки фахівців фізичного виховання та стандарти оцінки якості знань випускників враховують потреби американського ринку праці та сучасні тенденції в галузі освіти. Характерною рисою компетентного професіонала в галузі фізичного виховання і спорту є вміння самостійно створювати якісну шкільну навчальну програму з фізичного виховання відповідно до вимог й інтересів спільноти, шкільного округу, класу, групи дітей. У США існує система

відбору майбутніх педагогів у галузі фізичного виховання та система контролю готовності абітурієнта й випускника до ефективної професійної діяльності. Перед вступом на програму підготовки абітурієнту пропонуються завдання на визначення та оцінку професійно-педагогічних здібностей особистості й базовий рівень знань та умінь, необхідних для успішного навчання, що є більш важливим, ніж загальна спортивна підготовка. Особливістю професійної підготовки фахівців фізичного виховання в університетах США є навчання створювати, використовувати на практиці й оцінювати власну шкільну програму фізичного виховання.

Дослідження професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах СНД показало, що реалізація програми професійної підготовки фахівців фізичного виховання орієнтується на конкретний вид професійної діяльності, спираючись на потреби ринку праці, науково-дослідні і матеріально-технічні ресурси організації. Видами професійної діяльності, до яких готуються фахівці фізичного виховання, є: педагогічна, тренерська, рекреаційна, організаційно-управлінська, науково-дослідна, культурно-просвітницька, санаторно-курортна, сервісна.

Особливістю професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах СНД є формування їх загальних та професійних компетентностей, оскільки навчальні плани професійної підготовки передбачають навчальні дисципліни, забезпечують оволодіння набором практичних умінь та навичок, теоретичних знань в галузі анатомії, фізіології, гігієни, біомеханіки, філософії, соціології, медицини, психології, педагогіки. Навчальні плани професійної підготовки фахівців фізичного виховання включають дисципліни «Акмеологія», «Акмеологія фізичного виховання».

Аналіз зарубіжного досвіду професійної підготовки фахівців фізичного виховання переконує, що для України цікавими і перспективними стануть: можливість надання студентам у процесі навчання обирати додаткові спеціалізації та графік проходження професійної практики, планування послідовності вивчення навчальних дисциплін професійного та практичного циклів підготовки; навчання фахівців фізичного виховання створювати, використовувати на практиці й оцінювати власну шкільну програму фізичного виховання відповідно до особливостей стану здоров'я тих, хто займається фізичною культурою, та з урахування стандартів шкільного фізичного виховання; внесення до освітніх програм професійної підготовки фахівців фізичного виховання дисципліни «Акмеологія», «Акмеологія фізичного виховання».

У третьому розділі *«Концептуальні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання»* розкрито сучасний стан неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання та критерії її сформованості; подано концепцію неперервної професійної підготовки

фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Аналіз сучасного стану неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології в Україні підтвердив актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми. Так, 23,5% з-поміж 1253 опитаних респондентів виявили інтерес до саморозвитку, самовдосконалення у процесі навчання та оволодіння методами досягнення власного акме. Спонукає їх до цього, в першу чергу, бажання кар'єрного зростання (32,1% респондентів), пізнання нового (37,4% опитаних) та прагнення досягти власного акме (29,3%). Значна частина опитаних студентів (60,5%) пов'язує акмеологію з самовдосконаленням, саморозвитком та досягненням успіху в житті, не усвідомлюючи при цьому важливості самостійної роботи та, як показало опитування, витрачаючи на неї лише одну годину на добу (46,9%). Серед опитаних студентів переважна більшість (56,6%) не приділяє уваги фаховій науковій та навчально-методичній літературі та не бере участі у науково-дослідних проектах (64,9%), що передбачає сформовану здатність до самоосвіти, самовиховання та саморозвитку. Майбутні фахівці фізичного виховання не достатньо усвідомлюють важливість оволодіння акмеологічною компетентністю та недостатньо вмотивовані щодо професійного розвитку.

У розділі акмеологічна компетентність фахівця розглядається як інтегрована здатність особистості, яка формується у процесі неперервної акмеологічно спрямованої професійної підготовки і відображає здатність фахівця будувати власний саморозвиток із постійним ускладненням завдань та зростанням рівня досягнень задля навчання, саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя, досягнення особистісного й професійного акме.

У процесі дослідження обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що містить такі компоненти: акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний та акме-якості особистості. Акме-мотиваційний компонент відображає сформованість мотивації до саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя. Когнітивно-акмеологічний компонент відображає оволодіння студентами акмеологічними знаннями, розуміння та усвідомлення ними основних положень акмеології. Акмеологічно-діяльнісний компонент відображає структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду в процесі самостійної й науково-дослідної роботи. Акме-якості особистості сприяють вияву активності особистості у процесі професійного становлення та постійного самовдосконалення й саморозвитку фахівця.

У розділі визначено критерії сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний) та розкрито їх зміст.

Провідною концептуальною ідеєю неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології є положення про те, що в умовах глобалізованого світу, інтеграції та інформатизації сучасних систем освіти, неперервний професійний й особистісний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення фахівця фізичного виховання відбувається упродовж життя й професійної діяльності, якщо його професійна підготовка буде передбачати формування у нього мотивації й здатності до досягнення акме за рахунок реалізації ним своїх професійних та особистісних акме-якостей.

Пріоритети у формуванні акмеологічної компетентності у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології змінюються від початкового рівня вищої освіти до першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів. На початковому рівні вищої освіти у фахівців фізичного виховання переважно формується акме-мотиваційний компонент акмеологічної компетентності як сукупність спонукань та умов, що детермінують, активують, спрямовують та регулюють акме-орієнтований саморозвиток фахівця. На бакалаврському рівні вищої освіти у студентів акцент зміщується на формування когнітивно-акмеологічної компоненти акмеологічної компетентності під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарного, соціально-економічного, природничо-наукового, професійного та практичного циклів професійної підготовки. На магістерському рівні вищої освіти професійна підготовка спрямовується на формування акмеологічно-діяльнісної компоненти акмеологічної компетентності в процесі самостійної та науково-дослідної роботи студентів.

Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології вдосконалює акме-якості особистості на всіх рівнях вищої освіти та сприяє вияву її активності у процесі професійного становлення та постійного саморозвитку й самовдосконалення як фахівця. Такий фахівець, із сформованою акмеологічною компетентністю у процесі неперервної професійної підготовки у вищому навчальному закладі, надалі буде здатним до вирішення завдань та проблем різного рівня складності, постійного саморозвитку та самовдосконалення у професійній діяльності.

У процесі дослідження розроблено модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, у якій всі компоненти структуровано відповідно до етапності процесу професійної підготовки. Модель містить такі складові: цільову, теоретико-методологічну, змістово-процесуальну, критеріально-результативну (рис. 1).

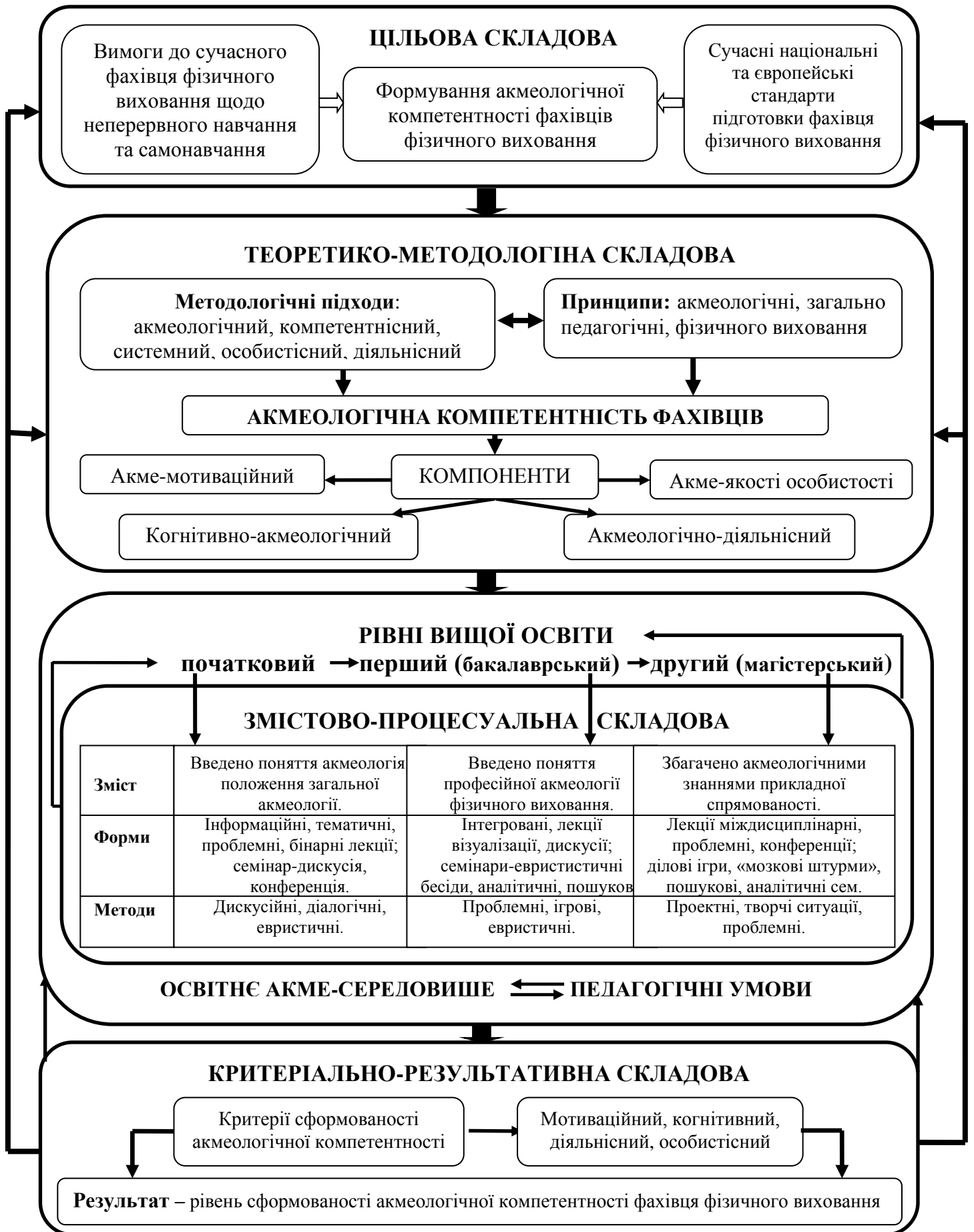

Рис. 1. Модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології

Цільова складова моделі відповідно до сучасних європейських, національних і галузевих вимог відображає мету неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Теоретико-методологічна складова відображає методологічні підходи до неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології та принципи формування акмеологічної компетентності та її компонентів (акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний, акме-якості особистості). Змістово-процесуальна складова моделі відображає організаційно-методичні засади (зміст, форми, методи) неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології й охоплює початковий, перший (бакалаврський) та другий (магістерський) рівні вищої освіти. Критеріально-результативна складова моделі відображає критерії (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний) оцінювання рівня сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

У четвертому розділі *«Організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання»* сформульовано принципи відбору змісту неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології; розкрито зміст, форми і методи неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, зокрема у процесі самостійної та науково-дослідної роботи студентів.

У процесі дослідження сформульовано принципи відбору змісту неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (цілісності, науковості, наступності, єдності, узгодженості, варіативності, відповідності рівнів вищої освіти) та розкрито їх зміст.

Для формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології зміст навчальних дисциплін циклу професійної-практичної підготовки був збагачений акмеологічно спрямованою складовою. На початковому рівні вищої освіти до змісту навчальних дисциплін циклу професійної-практичної підготовки («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання», «Спортивно-педагогічне удосконалення») було уведено питання щодо сутності та змісту акмеології, положення загальної акмеології, введено поняття «мікроакме», «макроакме», засоби та моделі досягнення особистісного акме, питання щодо акме-мотивів саморозвитку, самовдосконалення. На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти зміст навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Професійна майстерність», «Професійна діяльність у

сфері фізичного виховання») було збагачено поняттями акмеології фізичного виховання, засобів досягнення професійного акме, акмеологічного проектування особистісно-професійного розвитку фахівця, професійної акметектоніки. На другому (магістерському) рівні вищої освіти зміст навчальних дисциплін нормативної частини циклу професійно-педагогічної підготовки («Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у вищих навчальних закладах», «Професійно-прикладна фізична культура») було збагачено акмеологічними знаннями прикладної спрямованості, використання акмеологічно спрямованих технологій професійного саморозвитку, акмеографічного підходу до розвитку професіоналізму.

У процесі дослідження було зроблено висновок, що неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології може відбуватися із застосуванням традиційних та інноваційних форм організації навчального процесу. До організаційних форм, що забезпечують формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання та впроваджувалися на початковому рівні вищої освіти, віднесено лекції (тематичні, проблемні та бінарні); семінари - конференції, міждисциплінарні семінари, дискусії, ділові ігри, «мозкові штурми». На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти до таких організаційних форм віднесено лекції-прес-конференції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації; семінари – евристичні бесіди, «круглий стіл», аналітичні та міждисциплінарні семінари, пошукові семінари. На другому (магістерському) рівні вищої освіти до організаційних форм, що забезпечують формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, віднесено міждисциплінарні, інтегровані лекції, лекції-консультації; аналітичні семінари, пошукові семінари, «мозкові штурми», практичні заняття з використанням проектного навчання.

До методів формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, що впроваджувалися на початковому рівні вищої освіти, віднесено дискусійні (диспут, дискусія), діалогічні (діалог, синтез думок) та евристичні (евристичні питання, відкриття, аукціон ідей). На першому (бакалаврському) рівні вищої освіти до таких методів віднесено проблемні (аналіз педагогічних ситуацій, ситуативного моделювання), евристичні (метод прогнозування, професійний квест), діалогічні (синтез думок) та ігрові (ігрове моделювання). На другому (магістерському) рівні вищої освіти до методів формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання віднесено діалогічні (мікрофон), проблемні (кейс-метод), евристичні (незакінчені речення, «мозкова атака»), творчі ситуації, проектні методи.

Дослідження переконує, що самостійна робота фахівців фізичного виховання у процесі акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки сприяє цілепокладанню щодо формування у них акмеологічної компетентності, зокрема

акме-мотивації, розширенню та поглибленню знань щодо засобів, методів досягнення особистісного й професійного акме, вироблення уміння вчитися упродовж життя, розвитку акме-якостей особистості. У дисертації подано завдання для самостійної роботи, спрямовані на формування компонентів акмеологічної компетентності з урахуванням пріоритетів початкового, першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти. Доведено, що добір та організація різних акмеологічно спрямованих видів самостійної роботи (вивчення інноваційного досвіду щодо досягнення особистісного акме, створення проектів професійного розвитку, спостереження та аналіз практичних ситуацій, написання наукових робіт, участь у предметних олімпіадах, участь у методичних семінарах щодо використання акмеологічно спрямованих методів та засобів досягнення акме) сприяє реалізації мети неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Показано, що важливого значення у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології набуває науково-дослідна робота студентів, яка розглядається як важлива складова неперервної професійної підготовки фахівців, вона спрямована на реалізацію набутих знань у спеціально створених педагогічних умовах задля досягнення професійного й особистісного акме у процесі постійного саморозвитку та самовдосконалення. Дослідження показало, що науково-дослідна робота студентів має здійснюватися з використанням таких методів: теоретичні (історичний метод, аналіз наукових досліджень, бібліографічні методи пошуку та вивчення наукової інформації – аналіз наукової та методичної літератури); емпіричні (педагогічне спостереження, опитування – анкетування, бесіда, інтерв'ю; аналіз документальних матеріалів); експериментальні (педагогічний експеримент, моделювання, прогнозування), методи статистичної обробки отриманих експериментальних даних за допомогою комп'ютерних технологій.

У п'ятому розділі *«Експериментальна перевірка акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання»* подано етапи та методіку проведення формувального експерименту; проаналізовано результати експериментальної роботи; обґрунтовано варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Експериментальна робота з перевірки акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання проводилася на базі Київського університету імені Бориса Грінченка з 2009 р. по 2016 р. Мета формувального експерименту полягала у перевірці ефективності розробленої моделі та організаційно-методичних засад акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Для проведення

формувального експерименту було утворено контрольну (98 студентів) та експериментальну (96 студентів) групи.

Здійснено відбір та модифікацію методик проведення формувального експерименту, а саме: методика визначення «Навчальної мотивації студентів» (А. А. Реан, В. А. Якунін); тест-опитувальник «Особистісної зрілості»; діагностика «Емоційного інтелекту» (Н. Холл); методика визначення Інтегрального показника мотивації діяльності за опитувальником «Оцінки рівня прагнень»; «Методика оцінки організаторських здібностей»; методика «Визначення комунікативних здібностей»; методику «Самооцінки творчого потенціалу особистості». Були розроблені питання авторських анкет для визначення у студентів спеціальності «Фізичне виховання» спрямованості та здатності до саморозвитку, самовдосконалення у професійній діяльності; виявлення знань та розуміння понять «акмеологія», «акмеологічна компетентність». Для оцінки рівня сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології було розроблено систему тестів щодо визначення сформованості кожного її компонента.

Формувальний експеримент здійснювався у чотири етапи: підготовчий, основний, контрольньо-узагальнювальний, підсумково-аналітичний. На підготовчому етапі було проведено формування вибірки генеральної сукупності з метою розподілу на контрольну та експериментальну групи; здійснено порівняльний аналіз рівнів сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології та визначено однорідність ($V, \%$) груп та достовірність відмінності ($p > 0,05$). На основному етапі професійної підготовки фахівців фізичного виховання експериментальної групи було впроваджено організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання: акмеологічно спрямований зміст навчальних дисциплін професійного і практичного циклу підготовки; форми та методи професійної підготовки фахівців фізичного виховання. На контрольньо-узагальнювальному етапі формувального експерименту було узагальнено результати експерименту, перевірено вірогідність отриманих результатів з використанням методів математичної статистики; досліджено варіативність моделей неперервної професійної підготовки на засадах акмеології; сформульовано основні положення та висновки за результатами дослідження. На підсумково-аналітичному етапі було проведено аналіз рівня сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання експериментальної та контрольної групи, було здійснено кількісний та якісний аналіз результатів формувального експерименту.

Аналіз результатів експериментальної роботи показав, що рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання у осіб

експериментальної групи зріс на 27,39% (на початок – 51,3%, на кінець – 78,69%). У студентів контрольної групи рівень сформованості акмеологічної компетентності зріс на 10,75% (на початок – 51,5%, на кінець – 62,25%). Аналіз динаміки рівнів сформованості акмеологічної компетентності у студентів спеціальності «Фізичне виховання» подано в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості акмеологічної компетентності у студентів спеціальності «Фізичне виховання»

№	Показники	КГ, %				ЕГ, %			
		до	після	показник змін	достовірність відмінностей	до	після	показник змін	достовірність відмінностей
1	Акмеологічна компетентність	51,5	62,25	10,25	p>0,05	51,3	78,69	27,39	p<0,05
2	Акме-мотиваційна компонента	54,6	63,3	8,7	p>0,05	55,2	84,3	29,1	p<0,01
3	Когнітивно-акмеологічна компонента	65,8	75,4	9,6	p>0,05	65,4	88,0	22,6	p<0,05
4	Акмеологічно-діяльнісна компонента	49,6	55,6	6,0	p>0,05	50,3	68,54	18,24	p<0,05
5	Акме-якості особистості	43,5	54,68	11,18	p>0,05	44,3	73,9	29,6	p<0,01

Встановлено високий кореляційний зв'язок рівня сформованості акмеологічної компетентності з акмеологічно-діяльним компонентом ($r = 0,81$), акме-мотиваційним ($r = 0,78$), когнітивно-акмеологічним ($r = 0,71$) та з акме-якостями особистості ($r = 0,5$).

У результаті факторного аналізу було експериментально доведено взаємозв'язки показників компонентів акмеологічної компетентності (акме-мотиваційний і особистісний, особистісний і професійний, емоційний і психологічний, когнітивно-акмеологічний і дослідницький). Отже, компоненти акмеологічної компетентності (акме-мотивації, когнітивно-акмеологічного, акмеологічно-діяльного та акме-якості особистості) формуються, розвиваються, вдосконалюються, перебуваючи у взаємному зв'язку, та впливають один на одного.

Також було визначено загальний відсоток дисперсії, який вказує на значимість компонентів: акме-мотиваційний і особистісний компоненти мають загальний відсоток дисперсії 43,53%, особистісний і професійний – 17,6%, емоційний і психологічний – 10,3%, когнітивно-акмеологічний і дослідницький – 8,4%.

У результаті проведення SWOT-аналізу освітнього середовища досліджуваного вищого навчального закладу, визначено сильні (Strengths) сторони, що відображають внутрішній стан освітнього середовища (мотивація колективу

випускової кафедри фізичної культури та спортивної майстерності; відповідальність та постійне самовдосконалення співробітників кафедри); слабкі (Weaknesses) сторони існуючого процесу професійної підготовки фахівців фізичного виховання (недостатній матеріальний стимул працівників; недостатньо мотивовані до професійного зростання молоді фахівці; відсутність ефективної системи професійного відбору абітурієнтів до педагогічної роботи); визначено можливості (Opportunities) для розвитку досліджуваного освітнього середовища (підвищення статусу та матеріального забезпечення фахівців; створення умов для підготовки кваліфікованих кадрів, здатних до творчої праці, професійного розвитку, освоєння та впровадження наукових та інформаційних технологій, достатня матеріально-технічна база; співпраця з дитячо-юнацькими спортивними школами, спеціалізованими спортивними навчальними закладами); визначено зовнішні загрози (Threats) системи професійної підготовки фахівців фізичного виховання (відставання від світових стандартів ресурсного забезпечення галузі; невисока престижність та низький рівень матеріального заохочення бюджетних працівників галузі «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини»).

Перевірка достовірності відмінностей результатів дослідження у контрольній та експериментальній групі здійснювалася з використанням t-критерію Стьюдента. Така перевірка дала можливість виявити статистично значущі відмінності рівня сформованості акмеологічної компетентності та її компонентів у фахівців фізичного виховання контрольної та експериментальної груп ($p < 0,05$). Під час дослідження при опрацюванні результатів формувального експерименту було застосовано такі методи статистичної обробки даних: метод середніх величин, кластерний, кореляційний та факторний аналізи даних.

Результати проведеного дослідження дозволили обґрунтувати варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, а саме: професійно-мотиваційна (ПМ), практично-спрямована (ПС), спортивно-діяльнісна (СД) (рис. 2).

Професійно-мотиваційна модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології характеризується високим рівнем сформованості акме-мотиваційного компоненту (84,3%), зокрема на початковому рівні вищої освіти. Когнітивно-акмеологічний (86%) та акмеологічно-діяльнісний (66,5%) компоненти акмеологічної компетентності мають найнижчий рівень сформованості з-поміж трьох моделей. Акме-якості особистості майбутніх фахівців фізичного виховання професійно-мотиваційної моделі на кінець формувального експерименту становлять – 72%. Рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання професійно-мотиваційної моделі становить 77%.

Практично-спрямована модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології характеризується найнижчим, порівняно з професійно-мотиваційною та спортивно-діяльнісною моделлю, рівнем сформованості акме-мотивації (82%). Акмеологічно-діяльнісний компонент (67%) та акме-якості особистості (72%) сформовані на рівні професійно-мотиваційної моделі. Ця модель відрізняється найвищим рівнем сформованості когнітивно-акмеологічного компоненту (92%). Рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, що входить до практично-спрямованої моделі, у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології становить 78,5%.

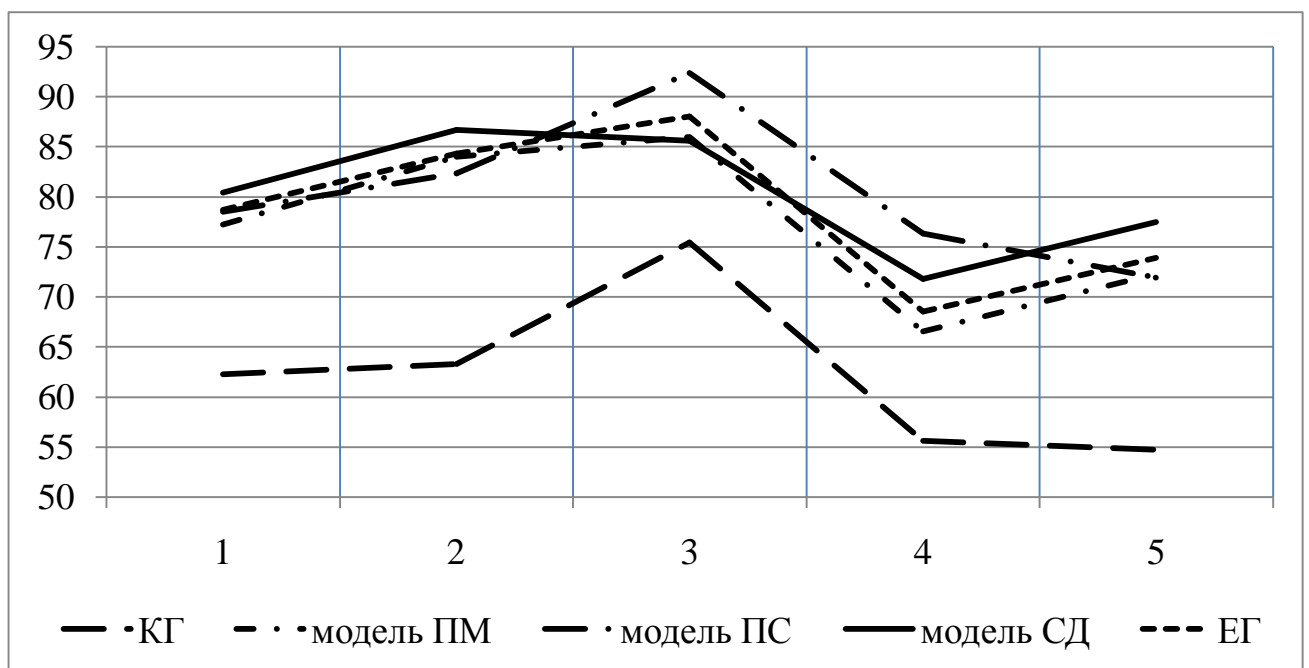

Рис. 2. Можливості варіативних моделей щодо формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання.

1 – рівень сформованості акмеологічної компетентності, 2 – акме-мотиваційний компонент акмеологічної компетентності, 3 – когнітивно-акмеологічний компонент акмеологічної компетентності, 4 – акмеологічно-діяльнісний компонент акмеологічної компетентності, 5 – акме-якості особистості.

Спортивно-діялісна модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології характеризується високим рівнем сформованості акме-мотивації (87%) та акме-якостей особистості (77,5%). Акмеологічно-діялісний (72%) компонент має найвищий рівень сформованості порівняно з даними професійно-мотиваційної та практично-спрямованої моделей. Рівень сформованості когнітивно-акмеологічного (85%) компоненту нижчий, ніж у професійно-мотиваційної та практично-спрямованої моделей. Рівень сформованості

акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, що складають спортивно-діяльнісну модель процесу неперервної професійної підготовки на засадах акмеології, становить 80%.

ВИСНОВКИ

1. Науковий аналіз показав, що в педагогічній теорії значна увага приділяється оптимізації професійної підготовки фахівців фізичного виховання у вищих педагогічних навчальних закладах, упровадженню особистісно орієнтованої моделі професійної підготовки фахівців, формуванню їх педагогічної майстерності, застосуванню інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців фізичного виховання, реалізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання на засадах аксіології, дослідженню педагогічних умов підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності, а також до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи. Проте, проблема акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання ще не була предметом цілісного наукового дослідження.

Результати констатувального експерименту підтвердили актуальність і доцільність дослідження обраної проблеми. Опитування майбутніх фахівців фізичного виховання (1253 особи) показало, що 23,5% респондентів виявили інтерес до саморозвитку, самовдосконалення у процесі навчання та оволодіння методами досягнення власного акме. Спонукає їх до цього, насамперед, бажання кар'єрного зростання (32,1% респондентів), пізнання нового (37,4% опитаних) та прагнення досягти власного акме (29,3%). Значна частина опитаних студентів (60,5%) пов'язує акмеологію з самовдосконаленням, саморозвитком та досягненням успіху в житті, при цьому більшість із них не усвідомлює важливості самостійної роботи та витрачає на неї лише одну годину на добу (46,9%). Серед опитаних студентів переважна більшість (56,6%) не приділяє уваги фаховій науковій та навчально-методичній літературі та не бере участі (64,9%) у науково-дослідних проектах.

2. Вивчення зарубіжного досвіду показало, що для України певний інтерес становить: можливість планувати послідовність вивчення навчальних дисциплін професійного та практичного циклів підготовки (Велика Британія, Німеччина, Іспанія); графік проходження професійної практики в процесі навчання у вищому навчальному закладі (Греція, Португалія, Франція); підготовка фахівців фізичного виховання до створення й використання на практиці власної шкільної програми фізичного виховання відповідно до стану здоров'я осіб, які займаються фізичною культурою, та з урахування стандартів шкільного фізичного виховання (США); надання студентам можливості обирати додаткові спеціалізації, вивчення

навчальних дисциплін «Акмеологія», «Акмеологія фізичного виховання» під час професійної підготовки фахівців фізичного виховання (країни СНД).

3. Здійснено класифікацію базових понять дослідження. До першої групи ввійшли поняття, що розкривають сутність та специфіку неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання; до другої групи включені поняття, що стосуються професійної підготовки фахівців фізичного виховання; до третьої групи віднесено поняття, що визначають акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Неперервна професійна підготовка фахівців розглядається у дисертації як послідовний процес професійного становлення та розвитку фахівця, здатного до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя з метою максимальної особистісної й професійної самореалізації та конкурентоспроможності на вітчизняному й світовому ринку праці. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання на засадах акмеології у дослідженні розглядається як послідовний процес формування акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання, що забезпечує його професійне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя задля досягнення особистісного й професійного акме.

4. Історико-педагогічний аналіз показав, що передумови виникнення акмеологічного знання беруть початок від філософії Давнього світу, Давнього Китаю, Індії, Античності. У науковий тезаурус поняття «акмеологія» було введено на початку ХХ ст. Виокремлено етапи розвитку акмеології на теренах України (20-ті роки ХХ ст. - початок ХХІ ст.), а саме: фундаментальний (1928 – 1950 рр.), синергетично-технологічний (1951 – 1966 рр.), професійно-прикладний (1967 – 1984 рр.), академічно-науковий (1985 – липень 1991 рр.), креативно-інтегративний (з серпня 1991– до сьогодні).

5. Акмеологічна компетентність фахівця розглядається як інтегрована здатність особистості, яка формується у процесі неперервної акмеологічно спрямованої професійної підготовки і відображає здатність фахівця будувати власний саморозвиток з постійним ускладненням завдань та зростанням рівня досягнень задля навчання, саморозвитку та самовдосконалення упродовж життя, досягнення особистісного й професійного акме. Обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання, компонентами якої є акме-мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний та акме-якості особистості. Компоненти акмеологічної компетентності фахівця відображають сформованість акме-мотивації до навчання, саморозвитку, самовдосконалення впродовж життя в результаті оволодіння студентами акмеологічними знаннями, розумінням та усвідомленням основних положень акмеології у процесі їх практичного застосування під час самостійної й науково-дослідної роботи та

розвитку акме-якостей особистості. Визначено критерії сформованості акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний).

6. Концепція неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології ґрунтується на положенні про те, що така підготовка повинна здійснюватися з урахуванням пріоритетів у формуванні акмеологічної компетентності у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання, які змінюються від початкового рівня вищої освіти до першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів. На початковому рівні вищої освіти у фахівців фізичного виховання переважно формується акме-мотиваційний компонент акмеологічної компетентності. На бакалаврському рівні вищої освіти у студентів акцент зміщується на формування когнітивно-акмеологічної компоненти акмеологічної компетентності. На магістерському рівні вищої освіти професійна підготовка спрямовується на формування акмеологічно-діяльнісної компоненти акмеологічної компетентності.

7. Модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології містить такі складові: цільову; теоретико-методологічну; змістово-процесуальну; критеріально-результативну. Складові моделі відображають мету неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, методологічні підходи та принципи формування акмеологічної компетентності, організаційно-методичні засади неперервної професійної підготовки, критерії рівня сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання.

8. Обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено організаційно-методичні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Для формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання зміст навчальних дисциплін професійно-практичного циклу підготовки для кожного рівня вищої освіти (початковий, бакалаврський, магістерський) було збагачено матеріалом акмеологічного спрямування. Акмеологічно спрямовані форми та методи професійної підготовки фахівців фізичного виховання також було диференційовано відповідно до рівнів вищої освіти (початковий, бакалаврський, магістерський).

Формувальний експеримент засвідчив, що у процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології рівень сформованості акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в експериментальних групах зріс на 27,39%; у студентів контрольних груп – на 10,75%.

9. Розроблено варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, а саме: професійно-мотиваційну, практично-спрямовану, спортивно-діялісню. Професійно-мотиваційна модель

характеризується високим рівнем сформованості акме-мотиваційного компонента; практично-спрямована модель характеризується високим рівнем сформованості когнітивно-акмеологічного компонента; спортивно-діяльнісна модель характеризується високим рівнем сформованості акмеологічно-діяльнісного компонента та акме-якостей особисті.

Однак проведене дослідження акмеологічних засад неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання не вичерпує всієї проблеми. Подальшими перспективними напрямками дослідження є збагачення акмеологічною складовою галузевих стандартів професійної підготовки фахівців фізичного виховання; застосування акмеологічного підходу до підготовки фахівців фізичного виховання наукового рівня PhD; розробка та обґрунтування цілісної освітньої програми професійної підготовки фахівців у галузі акмеології (акмеологів).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії

1. Дерєка Т. Г. Неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання: акмеологічні засади: [монографія] / Т. Г. Дерєка; за ред. С. О. Сисоєвої. – Київ : Видавництво ВП «Едельвейс», 2016. – 528 с.
2. Дерєка Т. Г. Концептуальні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти: моногр. // редкол.: В. О. Огнев'юк, С. О. Сисоєва, Я. С. Фруктова. – К. : Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – С. 639-663.

Навчальні та навчально-методичні посібники

3. Дерєка Т. Г. Акмеологія у фізичному вихованні : навчальна програма дисципліни / Т. Г. Дерєка – Київ : Видавництво ВП «Едельвейс», 2016. – 48 с.
4. Диба Т. Г. Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення: навч.-метод. посіб. / Т. Г. Диба, А. І. Димуцька. – К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 144 с.
5. Диба Т. Г. Вступ до спеціальності: фізичне виховання. Модуль 2: навч. посіб. / Т. Г. Диба, Т. В. Нестерова, О. М. Колумбет. – К. : Київськ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 108 с.
6. Диба Т. Г. Історія фізичної культури. Давня Греція: навч. посіб. / Т. Г. Диба, П. О. Радзієвський. – К. : Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. – 40 с.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

7. Дерєка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання: концепція дослідження / Т. Г. Дерєка // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка МОН України, 2015. – № 7 (51).– С. 31-39.
8. Дерєка Т. Г. Формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної освіти / Т. Г. Дерєка // Науковий Вісник Донбасу, 2015. – № 12 – С. 54-62.
9. Дибя Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання: базові поняття / Т. Г. Дибя // Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2015. – №1-2 (42-42) – С. 25-31
10. Дибя Т. Г. Компетентнісний підхід у професійній підготовці фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дибя // Педагогічна освіта: теорія і практика, 2015. – № 24. – С. 58-67.
11. Дибя Т. Г. Становлення професійної підготовки фахівців фізичного виховання наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть / Т. Г. Дибя // Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2015. – № 4 (45). – С. 108-112.
12. Дибя Т. Г. Сучасні аспекти формування змісту неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дибя // Педагогічний процес: теорія і практика, 2015. – №5-6 – С. 16-21.
13. Дибя Т. Г. Феномен неперервної професійної освіти у досягненні професійного «акме» / Т. Г. Дибя // Освітологія, 2015. – № 4 – С. 30-36.
14. Дибя Т. Г. Філософські та педагогічні витoki розвитку акмеології [Електронний ресурс] / Т. Г. Дибя // «Освітологічний дискус», 2015. – №2 (10) – С. 87-100. – Режим доступу: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/250>. – Назва з екрана.
15. Дерєка Т. Г. Формування акмеологічної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання в процесі самостійної роботи / Т. Г. Дерєка // Педагогічний процес: теорія і практика, 2016. – №2 – С. 75-79.
16. Дерєка Т. Особливості професійної діяльності вчителів фізичної культури в США / Т. Дерєка // Науковий Вісник Миколаївського Національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки, 2016. – №2 (53) – С. 59-63.
17. Дерєка Т. Г. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання у країнах ЄС (Східна Європа) / Т. Г. Дерєка // Науковий Вісник Миколаївського Національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки, 2016. – № 3 (54).– С. 39-43.
18. Дерєка Т. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання у США / Т. Дерєка // Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2016. – №1-2 (46-46) – С. 71-75

- 19.Дерека Т. Сучасні тенденції професійної підготовки фахівців фізичного виховання у країнах Європейського Союзу / Т. Дерека // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки, 2016. – №4 – С. 29-34.
- 20.Дерека Т. Особливості лекції як форми акмеоспрямованої професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Т. Дерека // Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки, 2016. – №6. – С. 52-58.
- 21.Дерека Т. Форми професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології / Т. Дерека // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2016.– № 8. – С. 10-16.
- 22.Дерека Т.Г. Розвиток акмеології: філософський аспект / Т. Г. Дерека // Педагогічний часопис Волині, 2016. - №6. – С. 43-47.
- 23.Дерека Т. Г. Сучасний стан неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Наука і освіта. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2016. – №4. – С. 19-25.
- 24.Дерека Т. Г. Система акмеологічно спрямованих методів у професійній підготовці фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Педагогіка і психологія професійної освіти, 2016. - №4. – С. 34-40.
- 25.Дерека Т. Г. Акмеологічні засади формування діяльнісного компоненту акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Физическое воспитание студентов, 2016. - №5. – С. 11-19.
- 26.Дерека Т. Г. Формування акме-якостей особистості як компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Педагогіка, психологія и медико-биологические проблемы физического воспитания и спорта, 2016. – №5. – С. 3-8.
- 27.Дерека Т.Г. Особливості формування акме-мотиваційного компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт, 2016. - №2. – С. 14-21.
- 28.Дерека Т. Г. Тенденції розвитку фізкультурної освіти в Україні на початку ХХІ ст. / Т. Г. Дибя // Освітологія, 2016. – № 5 – С. 36-42.
- 29.Дерека Т. Г. Акмеопотенціал вищого навчального закладу в професійній підготовці фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерека // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. 2016. – №10. – С. 35-40.
- 30.Дерека Т.Г. Особливості формування акмеологічного освітнього середовища вищого навчального закладу / Т. Г. Дерека // Наукові записки Тернопільського

національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2016. – №3. – С. 14-19.

Праці апробаційного характеру

31. Диба Т. Г. Актуальні питання фізичного виховання учнів загальноосвітніх шкіл України / Т. Г. Диба, М. С. Косік, Н. Л. Косік // Фізична культура і здоров'я людини: історія, сьогодення, майбутнє (до 100-річчя першого київського диплома вчителя фізичної культури) : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., 18-19 жовтня 2012 р., Київ. – С. 125-129.
32. Дыба Т. Г. Опыт подготовки учителей физического воспитания в Киевском университете имени Бориса Гринченко / Т. Г. Дыба // Проблемы физкультурного образования: содержание, направленность, методика, организация : материалы третьего Международного научного конгресса, 23-27 октября 2013, Калининград. – С. 58-60.
33. Диба Т. Г. Професійні компетенції та компетентності вчителя фізичної культури / Т. Г. Диба, В. М. Туманова // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення (у циклі Анохінських читань) : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., 31 жовтня 2014 р., Київ. – С. 5-12.
34. Dyba T. Styl życia dzieci 7-9 lat w Polsce i na Ukrainie po przebytych schorzeniach układu rdzdechowego (na podstawie opini rodziców) / T. Dyba, J. Knotowicz, M. Radziejowska, K. Milanowska, P. Radziejowski // Kierunki rozwoju fizjoterapii i kosmetologii w aspekcie promocji zdrowia : konferencja 14-15 listopada 2014, Poznań, WSEIT, 2014. – С. 74.
35. Диби Т. Г. Модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології / Т. Г. Диба // Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення (у циклі Анохінських читань) : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., 20 листопада 2015 р., Київ. – С. 17-25.
36. Дереха Т. Г. Вклад Александра Анохина в развитие физкультурного образования на Украине / Т. Г. Дереха // Новая наука: от идеи к результату: Международное научное периодическое издание по итогам Международной научно-практической конференции (29 декабря 2015г, г. Стерлитамак). В 3 ч. Ч. 2. Стерлитамак : РИЦ АМИ, 2015. – С. 77-79.
37. Дереха Т. Г. Роль Ивана Боберского в становлении физкультурного образования на Украине / Т. Г. Дереха // Новая наука: опыт, традиции, инновации: Международное научное периодическое издание по итогам Международной научно-практической конференции (24 декабря 2015г, г. Стерлитамак). В 2 ч. Ч. 1. Стерлитамак : РИЦ АМИ, 2015. –С. 13-15.
38. Дыба Т. Г. Феноменология профессионального образования как средства достижения «акме» / Т. Г. Дыба // Международный научно-исследовательский

журнал / International research journal // Екатеринбург, 2015. – №5 (36) Часть 4. – С. 20-21.

39. Дыба Т. Г. История становления профессиональной подготовки специалистов физического воспитания / Т. Г. Дыба // Шаг в будущее: научный и практический опыт развития, научные гипотезы, новизна и апробация результатов исследований в экономике, управлении проектами, педагогике, праве, истории.... Сборник научных статей по итогам Международной научно-практической конференции 7-8 мая 2015 г., г. Санкт-Петербург. – СПб.: Изд-во «КультИнформПресс», 2015. – С. 65-67.
40. Дыба Т. Г. Профессиональная подготовка специалистов физического воспитания на компетентностных основах / Т. Г. Дыба // Международный научно-практический и методический журнал «СМАЛЬТА», Новосибирск, 2015. – №2 – С. 25-29.
41. Дерка Т.Г. Формування мотивації вибору професії вчителя фізичної культури / Т. Г. Дерка // Сучасний викладач у студентоцентричній моделі освітнього процесу університету : матеріали Науково-практичного семінару 3-4- березня 2016 року, Івано-Франківськ : ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. – С. 21-23.
42. Дерка Т. Г. Історія розвитку акмеології в Україні / Т. Г. Дерка // Актуальні проблеми розвитку світової науки : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., 30 березня 2016 р., Київ. – С. 46-50.
43. Дерка Т. Г. Професійна підготовка фахівців фізичного виховання у країнах СНД / Т. Г. Дерка // Развитие науки в XXI веке : матер. XI Междунар. заоч. научно-практ. конф., 14 марта 2016 г., г. Харьков. Д. : «Знание», 2016. – С. 121-128.
44. Дерка Т. Г. Физическое воспитание в Киевской Руси / Т. Г. Дерка // Проблемы формирования единого научного пространства : сборник статей. – Уфа : МЦИИ ОМЕГА САЙНС, 2016, 2016. – С. 139-141.
45. Дерка Т. Г. Генерал Бутовский – основатель системы физкультурного образования / Т. Г. Дерка // Научно-методические и социальные аспекты психологии и педагогики : сборник статей Международной научно-практической конференции (10 апреля 2016г., г. Пермь). В 2 ч. Ч 2. Уфа : АЭТЕРНА, 2016. – С. 137-139.
46. Дерка Т., Дыба С. Реалізація компетентнісно орієнтованої професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Т. Дерка, С. Дыба // Асоціація з Європейським Союзом: зарубіжний досвід для України : матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., 09 червня 2016 р., Київ. – С. 115-117.
47. Дерка Т. Г. Особливості професійної підготовки фахівців фізичного виховання країн СНД, ЄС та США / Т. Г. Дерка // Перспективные направления развития

современной науки : Первый независимый научный вестник. – 2016. – №8. – С. 48-50.

48. Дерка Т. Педагогічна теорія про проблеми неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерка // Молодий вчений. – 2016. – №10. – С. 62-69.

Статті у зарубіжних фахових виданнях

49. Dyba T. Historical and pedagogical analysis of acmeology development / T. Dyba // European applied sciences, 2015, №4. – P. 28-31.
50. Dyba T. Professional training of specialists of physical training on the competence base / T. Dyba // The advanced science journal, 2015, №5 – P. 99-102.
51. Дерка Т. Г. Формування діяльнісного компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерка // East european scientific journal wschodnioeuropejskie czasopismo naukowe, 2016, №3(7), Volume 3. – P. 26-29.
52. Дерка Т. Г. Особливості формування когнітивного компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання / Т. Г. Дерка // Sciences of the europe, 2016, № 1 (1), Volume 1. – P. 11-13.
53. Dereka T. The building personal component in the structure of physical education specialists' acmeological competence / T. Dereka // The advanced science journal, 2016, №2. – P. 59-62.

Дерка Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2017.

Досліджено акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих навчальних закладів України та за її кордоном. Проаналізовано основні дефініції дослідження. Здійснено історико-педагогічний аналіз професійної підготовки фахівців фізичного виховання в акмеологічному вимірі.

Обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання та критерії її сформованості. Розроблено концепцію та модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання. Досліджено варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології.

Ключові слова: акмеологічні засади професійної підготовки; акмеологічна компетентність, неперервна професійна підготовка, рівні вищої освіти, фахівець фізичного виховання.

Дерека Т. Г. Акмеологические основы непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2017.

Изучено состояние исследования акмеологических основ непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания в педагогической теории и практической деятельности высших учебных заведений в Украине и зарубежом. Проанализированы основные дефиниции исследования, которые классифицированы в три группы: понятия, раскрывающие сущность и специфику непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания; понятия, касающиеся профессиональной подготовки специалистов в сфере физического воспитания; понятия, определяющие акмеологические основы непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания.

Осуществлен историко-педагогический анализ профессиональной подготовки специалистов физического воспитания в акмеологическом измерении. Выделены этапы развития акмеологии на территории Украины (20-е годы XX - начало XXI в.)

Проанализировано профессиональную подготовку специалистов в сфере физического воспитания в странах ЕС, странах СНГ и США.

Исследованы теория и практика непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания в Украине. Обосновано структуру акмеологической компетентности таких специалистов, она содержит такие компоненты: акме-мотивационный, когнитивно-акмеологический, акмеологическо-деятельностный, акме-качества личности.

Разработано концепцию и модель непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания на основе акмеологии. Составляющими модели являются: целевая, теоретико-методологическая, содержательно-процессуальная, критериально-результативная. Концепция непрерывной профессиональной подготовки специалистов в сфере физического воспитания на основе акмеологии основывается на положении о том, что такая подготовка должна осуществляться с учетом приоритетов в формировании акмеологической компетентности в процессе непрерывной профессиональной подготовки, меняющихся от начального уровня высшего образования к первому (бакалаврскому), второму (магистерскому) уровням. На начальном уровне высшего образования у специалистов физического воспитания преимущественно

формируется акме-мотивационный компонент акмеологической компетентности. На бакалаврском уровне высшего образования у студентов акцент смещается на формирование когнитивно-акмеологической компоненты акмеологической компетентности. На магистерском уровне высшего образования профессиональная подготовка направлена на формирование акмеологически-деятельностной компоненты акмеологической компетентности.

Обоснованы и экспериментально проверены организационно-методические основы акмеологически направленной непрерывной профессиональной подготовки специалистов в сфере физического воспитания. Определены критерии сформированности акмеологической компетентности в процессе непрерывной профессиональной подготовки на основе акмеологии (мотивационный, когнитивный, деятельностный, личностный).

Исследованы вариативные модели непрерывной профессиональной подготовки специалистов физического воспитания на основе акмеологии.

Ключевые слова: акмеологические основы профессиональной подготовки, акмеологическая компетентность, непрерывная профессиональная подготовка, уровни высшего образования, специалист физического воспитания.

Dereka T. G. Acmeological principles of physical education specialists' lifelong professional training. – Manuscript.

Dissertation to apply for the degree of Doctor of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 – The theory and the methodology of professional education. – Borys Grinchenko Kyiv University. – Kyiv, 2017.

The acmeological principles research state of physical education specialists' lifelong professional training both in pedagogical theory and in practice of higher education institutions in Ukraine and abroad was investigated. The basic definitions of research were analyzed. The historical and pedagogical analysis of physical education specialists' professional training in acmeological dimension was realised.

Both the structure of physical education specialists' acmeological competence and the its formation criteria were grounded. The concept and model of physical education specialists' lifelong professional training on the acmeology basis were developed. There were organizational and methodological principles of acmeologically-oriented physical education specialists' lifelong professional training grounded and tested. The variation models of physical education specialists' lifelong professional training on the acmeology basis were studied.

Keywords: acmeological principles of professional training; acmeological competence, lifelong professional training, the levels of higher education, a physical education specialist.